

УДК 343.1(477)

Інна Беспалько,*канд. юрид. наук, асистент кафедри кримінального процесу
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ЗАГАЛЬНИХ ЗАСАД КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Стаття присвячена визначенню поняття засад кримінального провадження України. Проаналізовано сутнісні ознаки засад кримінального провадження, що дозволило запропонувати дефініцію даної правової категорії.

Ключові слова: загальні засади кримінального провадження, властивості засад кримінального провадження, система засад кримінального провадження, нормативність, мораль.

Постановка проблеми. У юридичній літературі й до сьогодні немає єдності в поглядах щодо визначення поняття засад кримінального процесу. У Кримінальному процесуальному кодексі України (далі – КПК) ми не знайдемо дефініції цієї правової категорії, що спонукало багатьох правників упродовж значного часу займатися опрацюванням цієї проблеми, оскільки від правильного застосування того чи іншого терміна часто залежить упізнаність усієї директиви, що міститься у правовій нормі, а наявність у чинних законах численних термінологічних одиниць, що збігаються за своїм значенням, вносить плутанину у правозастосування. Тому важливо насамперед дати визначення «засад (принципів) кримінального провадження», що є складним питанням у науці кримінального процесу.

На думку М. С. Строговича, Т. М. Добровольської, Ю. П. Яновича, О. П. Рижаківа, М. О. Громова, В. В. Николайченка та М. Л. Якуба, під принципами кримінального процесу розуміють юридично оформлені керівні (правові) положення, які закріплюють найбільш загальні й істотні властивості кримінального процесу, що виражають його природу і сутність [17, с. 95].

Разом із тим В. М. Тертишник, Л. Б. Ісмаїлова, Г. В. Кудрявцева, Ю. Д. Лівшиць, В. В. Навгороцька, М. М. Михеєнко принципами кримінального процесу називають закріплені в конституційному та процесуальному законодавстві основні ідеї, які визначають побудову кримінального процесу, його сутність і демократизм [17, с. 96].

На нашу думку, слід підтримати думку науковців, які визначають засади кримінального провадження як закріплені в нормах права визначальні, фундаментальні положення щодо закономірностей і найбільш суттєвих властивостей кримінального провадження, які обумовлюють їх значення

як засобу для захисту прав і свобод людини і громадянина, а також для врегулювання діяльності органів та посадових осіб, які ведуть процес [7, с. 62].

Пояснення такого підходу можна знайти через виділення головних властивостей засад кримінального процесу. Перш за все, засади – це вихідні положення, що юридично фіксують об'єктивні закономірності суспільного розвитку. Значний внесок у розгляд цього питання зробив І. В. Тирічев, який зазначає, що принципи відображають закономірності суспільного й державного життя, створюються людьми та за своїм змістом об'єктивні. Водночас вони становлять собою вольовий акт держави, продукт свідомого законотворчого процесу і за формою юридичного вираження суб'єктивні. У цій єдності об'єктивного й суб'єктивного головним чином і виявляється природа принципів [19, с. 53]. Під об'єктивною зумовленістю засад слід розуміти їх відповідність характеру суспільних відносин, економічним, політичним, ідеологічним процесам, що відбуваються у суспільстві. Система засад кримінального процесу України, незважаючи на певну сталість, перебуває у стані розвитку, інкорпорує в законодавчі норми держави важливі правові позиції та засади, які визначені в міжнародних правових актах і в рішеннях Європейського суду з прав людини.

Необхідно підкреслити невід'ємний зв'язок між реалізацією засад, досягненням завдань кримінального судочинства й визначальний вплив засад на формування типу кримінального процесу. Виникає необхідність їх підпорядкування завданням, що стоять перед правоохоронними органами. Як і увесь процес, його засади постійно еволюціонують для забезпечення ефективного вирішення завдань провадження. Відповідно до ст. 2 КПК України завданнями кримінального судочинства є захист особи, суспільства та

держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду для того, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура. Вважаємо, що зазначені завдання слід узагальнити більш конкретно. Усі стадії кримінального процесу України взаємопов'язані і спрямовані на досягнення, на наш погляд, двох головних завдань – захисту прав та свобод кожної особи, яка бере участь у процесі кримінального провадження, та охорона інтересів усього суспільства шляхом встановлення дійсних обставин у кожному конкретному провадженні. А залежно від завдань визначається й система засад. На нашу думку, вони випливають із завдань кримінального провадження, але ж і останні мають формуватися з урахуванням засад. Ось чому слід наголосити на необхідності відповідності між засадами й завданнями.

У теорії засади кримінального процесу справедливо розглядаються як провідна ланка всієї системи кримінальних процесуальних гарантій, як сукупність способів і засобів, які забезпечують усім та кожному рівні правові можливості для надбання та реального здійснення своїх прав та свобод [18, с. 23]. Безперечно, одними з таких правових засобів, які забезпечують усім суб'єктам кримінальної процесуальної діяльності можливість реально виконувати свої обов'язки та використовувати надані права, є засади процесу.

Наступна властивість полягає в тому, що, будучи нормами права, процесуальні засади мають владний характер. Вони містять у собі обов'язкові приписи, виконання яких забезпечується сукупністю правових засобів. Засада – це вимога обов'язкового характеру, що пред'являється до певного виду діяльності. Вона адресована виключно до органів держави, оскільки саме на них покладена відповідальність за хід та результат діяльності, тільки вони мають найбільш широкі повноваження у тому числі й щодо реалізації принципів.

Засади кримінального процесу є рівновеликими, єдиними, однак між ними існує певна ієрархія. Відрізняючись між собою за змістом та характером правових вимог, принципи становлять систему однопорядкових структур, де не існує зв'язків та відношень субординації. Може виникнути думка, що суборди-

наційні зв'язки присутні в загальній системі діючих у правовій сфері засад, в основі якої лежить диференціація їх на загальноправові, міжгалузеві та галузеві. Така класифікація заснована на відмінності сфер, які регулюють засади права та відображають зв'язок загального та особливого. На нашу думку, всі засади відображають соціальні умови, які склалися у даному соціумі. Загальноправові є характерними для всіх галузей права. Міжгалузеві діють лише у певних суміжних галузях. А галузеві відображають особливості конкретної галузі права та, відповідно, тільки у ній отримують свій прояв. Зв'язок загальноправових, міжгалузевих та галузевих засад – це співвідношення загального, особливого та окремого. Загальноправові засади права втілюються в його галузевих і міжгалузевих засадах. І це справді так, якщо враховувати, що самі загальноправові засади є найбільш абстрактним вираженням галузевих і міжгалузевих засад, які не менше пов'язані з реальним життям, ніж загальноправові, але у відносно обмеженій юридичній сфері. Тому галузеві і міжгалузеві принципи права неможливо розглядати лише як доповнення загальноправових. Вважаємо, що ієрархія засад кримінального процесу аж ніяк не вказує на вищу юридичну силу одних із них і нижчий її рівень інших. Усі основоположні вимоги кримінального процесу є рівновеликими, єдиними, існують у взаємозв'язку й мають однакову юридичну силу. Проте певні засади є відображенням загальної спрямованості розвитку та функціонування всього кримінального процесу, а інші віддзеркалюють цей напрям конкретніше.

Виникає також питання щодо рівнозначності засад кримінального процесу, закріплених у законі та в Конституції України, оскільки деякі з них не знайшли свого закріплення в Основному Законі. Діючи в системі, засади, не закріплені в Конституції, не конкурують із конституційними основами, а, навпаки, перебувають із ними в органічній єдності й доповнюють їх. У якому б законодавчому джерелі не були закріплені засади, вони випливають із сутності та змісту Основного Закону, зі сформованих в ньому загальноправових засад. Вони служать відправними положеннями, на підставі яких мають формуватися галузеві засади, що відбивають особливості конкретного виду процесуальної діяльності. Але це зовсім не означає, що роль інших принципів є менш вагомим. Не може бути різниці в силі імперативу між засадами, що містяться в Конституції та інших законах, оскільки в інших нормативно-правових актах конкретизується Основний Закон. Адже закони приймаються відповідно до Конституції України і не можуть суперечити їй.

Недотримання будь-якої із засад кримінального процесу тягне за собою порушення інших. Усі вони діють у межах цілісної системи, де сутність і призначення кожної засади визначається не тільки власним змістом, а й функціонуванням усієї системи. Саме тому, що принципи становлять певну систему, вони є рівновеликими і єдиними, оскільки будь-яка система – це перш за все сукупність елементів, що існують в єдності та взаємозв'язку, де недотримання одного з них, безумовно, викликає порушення інших. Функціональне призначення кожної окремої засади залежить не тільки від її змісту, а й від властивостей та змісту всіх інших засад, які об'єднані в одну систему [9, с. 7]. Тому вони доповнюють одна одну, забезпечуючи таким чином належне виконання всієї системи принципів.

Дискусійними у науці залишаються питання про наявність у кримінальному процесі засад, притаманних окремим стадіям. Взаємозалежність стадій кримінального процесу забезпечується тим, що їх фундамент становлять загальні засади, органічно взаємопов'язані і взаємозумовлені, а тому утворюють певну їх систему як основу різноманітних процесуальних дій і рішень. З нашого погляду, не слід вирізняти засади окремих стадій процесу. Правильнішим було б вказати, що на окремих стадіях провадження процесуальні засади по-різному діють, виражаються й реалізуються. В. М. Савицький вважає, що принципами кримінального процесу є положення, що діють на всіх стадіях процесу, але обов'язково на його центральній стадії – судового розгляду справи [15, с. 46]. Спираючись на цю думку, можемо зробити висновок, що у тому разі, якщо конкретне провадження не було розглянуте у судовому засіданні, не діяли засади процесу. Проте, з нашого погляду, засадами є вимоги, що пред'являються до кримінальної процесуальної діяльності та обов'язково діють у кожному кримінальному провадженні. Це пояснюється тим, що не кожне провадження може включати в себе стадію судового розгляду. Кримінальне процесуальне провадження може бути закінчено ще під час досудового розслідування, що зовсім не означає, що в ньому не діяли засади процесу. Можливо, не всі з них були реалізовані, але ті, що отримали свій прояв, також є елементами єдиної системи та відображають загальну спрямованість кримінального процесу. Оскільки будь-яке рішення у справі буде законним та обґрунтованим, якщо прийнято на підставі належної реалізації засад, які закріплені в нормі права, а значить, є вимогами, що пред'являються до кримінальної процесуальної діяльності у

кожному окремому випадку, незалежно від того, чи було розглянуте дане провадження у суді. Саме тому є сенс підкреслити, що засади кримінального процесу тією чи іншою мірою знаходять своє відображення на будь-якій стадії кримінального провадження. Дія кожної окремої засади в межах тієї чи іншої стадії неодмінно призводить до появи специфічних варіацій правозастосування основоположних норм, що, безперечно, викликає науковий інтерес [12, с. 615]. Слід погодитися з думкою О. М. Дроздава, що значимість засад як норм керівного й основоположного виду визначає їх імперативний і обов'язковий характер щодо всіх стадій, проваджень та інститутів кримінального процесу. Разом із тим способи і межі дії принципів будуть зумовлені індивідуальними особливостями і властивостями конкретних стадій та проваджень [5, с. 46].

Згідно з наведеним раніше визначенням, засади кримінального процесу – це закріплені у законі панівні в державі правові ідеї, тобто йдеться про нормативність як про одну з найважливіших їх ознак. Вони тільки тоді мають сенс, коли обов'язково отримують своє закріплення у правовій нормі. Це стає можливим тільки за умови їх загальнообов'язковості, яка може бути реалізована лише закріпленням у нормі права. Засади не можуть існувати поза правом, і засади, що не закріплені в нормах права, можуть бути лише ідеями правосвідомості, науковими висновками. Отже, закріплення їх у законі є найважливішою умовою реального життя засад. Будь-які ідеї, наукові положення, якими б корисними вони не були для кримінального провадження, не можуть бути засадами, доки не будуть закріплені в законодавстві.

В основі кожного принципу права – зазначає С. Погрібняк – лежить певна ідея: спочатку вона виникає лише спорадично як мрії окремих роздумів чи легкий відтінок інших форм духовності; поволі вона втілюється в соціальних практиках, поступово набуваючи визнання і вимагаючи реформ наявного порядку. Загальні ідеї є рушійною силою, що веде суспільство від одного стану до іншого... Принципи спрямовані на утвердження, забезпечення та захист суспільних цінностей, нерідко ґрунтуються на «природній справедливості, тому традиційно пов'язуються з концепцією природного права і символізують дух права. Вони мають найбільш загальний, абстрактний характер. Вони визначають зміст системи права та її структурних елементів, а також напрямки їх подальшого розвитку, є свого роду стержнем, родзинками юридичних конструкцій. Вони ніби розчинені в праві і пронизують його норми і інститути. Вони мають пріо-

ритет над іншими нормами права і більшу стійкість». Отже, принципи права – «це найбільш загальні і стабільні вимоги, які сприяють утвердженню та захисту суспільних цінностей, визначають характер права та напрями його подальшого розвитку» [11, с. 217]. Як підкреслював С. А. Альперт, «як норми права, принципи виступають як основні, початкові положення, які визначають характер всіх інших процесуальних норм [1, с. 67]. Зокрема, А. Л. Ривлін зазначав, що першою ознакою, яка характеризує принципи судочинства, слід вважати їх правову природу, тобто те, що вони становлять окремі правові положення, закріплені у правових нормах [14, с. 35]. На думку М. С. Строговича, «принципи кримінального процесу – це кримінально-процесуальні норми загального характеру, які отримують конкретизацію та деталізацію в окремих процесуальних нормах» [8, с. 86]. Справді, якщо умовно уявити кримінальне судочинство як систему рішень, спрямованих на досягнення мети судочинства, то роль засад вбачається у тому, що з ними порівнюються всі інші норми, оскільки перші по суті є положеннями, що виражають узагальнену характеристику змісту кримінально-процесуального права [16, с. 76]. Саме такий зв'язок загальних і конкретизуючих норм забезпечує єдність процесуального порядку та дотримання законності у кримінальному судочинстві. Крім того, вони є нормами прямої, безпосередньої дії, що дозволяє посилаючись на них у необхідних випадках у рішеннях, які приймаються органами правосуддя.

Ми не можемо погодитися з позицією розуміння засад кримінального провадження через категорію «ідеї». Хоча вони формуються людським розумом і тому мають ознаку суб'єктивної реальності, однак це не служить підставою для висновку про те, що це лише керівні ідеї, закріплення яких у нормах права не є обов'язковим. Ідея – це елемент правосвідомості, яка, звичайно, може відбивати сутність явища, але від цього не перестане бути лише ідеєю. На рівні правосвідомості не можна вести мову про засади. Незважаючи на те, що вони розробляються науковцями, обов'язкову силу останні отримують тільки після закріплення у законодавстві. Отже, нормативність можна назвати однією з найважливіших якостей засад кримінального процесу.

Р. Дворкін справедливо називає принципом стандарт, якого слід дотримуватися не тому, що він сприяє зміні або збереженню економічної, політичної чи соціальної ситуації, а тому, що він виражає деякі моральні вимоги, як-то вимоги справедливості, чесності» [4, с. 80]. Ми приєднуємося до думки В. О. Коновалової, яка вважає, що вимоги закону та моралі настільки близькі, що нерідко визначити різницю між ними дуже складно. Причому, незаконні методи ведіння слідства або судового розгляду – це найчастіше порушення моральних вимог [6, с. 34]. А. Л. Ривлін підкреслював, що норми права – це завжди норми моралі, що виявляється й у тому разі, коли в них виражаються правові принципи, зокрема принципи кримінального судочинства [13, с. 111]. Принципи права спрямовані на утвердження, забезпечення і захист суспільних цінностей, дозволяють урахувати їх під час формування та дії права. Принципи права символізують дух права, пов'язують право з політикою, економікою, мораллю, переводять на мову правових категорій і репрезентують суспільні інтелектуально-ціннісні настанови і тенденції [18, с. 123].

Мораль (лат. *moralis* – моральний, від *mores* – звичай, поведінка) – духовність, форма суспільної свідомості; один зі способів регулювання поведінки людини у суспільстві [2, с. 485]. Право має моральну основу, певну етичну спрямованість, тому для точного дотримання та виконання законів необхідно правильно розуміти та реалізовувати їх моральний зміст. Взаємодія правових і моральних норм – це трансформація моральних обов'язків у правові. М. А. Маркуш слушно говорить про правові засади у доктрині кримінального процесу як про конституційні цінності, що забезпечують завдання кримінального процесу – захист прав та законних інтересів суб'єктів кримінального судочинства, що беруть у ньому участь. Держава перш за все зобов'язана виходити з пріоритету людської гідності, справедливості [10, с. 80-81].

Правові норми виражають моральну сторону розвитку суспільства, проте норми моралі не завжди є нормами права, оскільки моральність переважно закріплюється у свідомості індивіда й лише частково отримує нормативне закріплення. Як слушно зазначає Ю. М. Грошевой, мораль – це форма суспільної свідомості. Базовою категорією моралі є справедливість, що характеризує становище, яке повинно розглядатися як належне, яке відповідає певному розумінню сутності людини та її прав. Учений визначає певний механізм моральних основ судової діяльності, а саме: гуманізм та системність

законодавства; доступність правосуддя та свобода оскарження до суду неправомірних актів, які обмежують права і свободи громадян; нормативне забезпечення рівності громадян перед законом і судом; змагальність і гласність судових процедур; незалежність суддів [3, с. 18]. Справді, на даному етапі розвитку національного кримінального процесу людина, її інтереси ставляться державою на перше місце. Це положення має бути чітко відображено саме у засадах, які є керівними положеннями, що відображають спрямованість усієї кримінальної процесуальної діяльності. Такий гуманістичний напрям є, безперечно, проявом моралі, що дістає своє віддзеркалення у засадах кримінального процесу. Але для того, щоб отримати реалізацію в житті, основи моралі мають міститися у нормах права. У зв'язку з цим назріла нагальна потреба у збагаченні морального змісту засад, закріплених у кримінально-процесуальному законі. Вважаємо, що моральність є однією з найважливіших властивостей засад кримінального процесу.

З урахуванням вищезазначеного можемо зробити висновок, що до критеріїв визначення правової природи засад кримінального процесу слід віднести положення й вимоги, які:

1) найбільш загально фіксують об'єктивні закономірності суспільного життя, мають фундаментальне значення для кримінального процесу;

2) становлять провідну ланку всієї системи кримінальних процесуальних гарантій та спрямовані на реальне забезпечення прав і свобод людини;

3) дійсно пов'язані з державною політикою у сфері кримінального процесу з урахуванням положень міжнародних актів з прав людини;

4) є рівновеликими, єдиними, становлять певну ієрархію, діють у межах цілісної системи, де порушення однієї засади тягне за собою порушення інших;

5) мають обов'язковий характер для діяльності суб'єктів, які ведуть процес;

6) визначають побудову процесуальних форм, стадій та інститутів кримінального процесу, тобто характеризують його тип;

7) спрямовують діяльність на досягнення завдань, поставлених державою перед кримінальним процесом;

8) закріплені у нормах права, мають значення норм найвищої юридичної сили і прямої дії;

9) обов'язково виявляються в кожному кримінальному провадженні, діють у всіх стадіях кримінального процесу, але різною мірою;

10) виступають нормами права, що виражають, реалізують у собі основи моральності.

З огляду на важливість засад для належного функціонування кримінальної процесуальної діяльності, доцільно, на наш погляд, було б внести до КПК України їх визначення в такій редакції: «Засади кримінального процесу – це зафіксовані у конституційних, міжнародних, кримінальних процесуальних нормах імперативні вимоги, які лежать в основі всієї системи норм кримінального процесуального законодавства, виражають сутність, завдання, побудову та напрями подальшого розвитку кримінального процесу як особливої системи державної діяльності».

Список використаних джерел:

1. Альперт С. А. Принципы советского уголовного судопроизводства и их роль в формировании правового статуса участников процесса / С. А. Альперт // Проблемы социалистической законности. – 1986. – Вып. 7. – С. 64-69.
2. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. акад. НАН України Ю. С. Шемшученка. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – К.: Видво «Юридична думка», 2012. – 789 с.
3. Грошевий Ю. М. Міжнародні стандарти захисту особи у кримінальному судочинстві / Ю. М. Грошевий // Право обвинуваченого на кваліфікований захист та його забезпечення: Матеріали міжнар. наук.-практ. семінару (Харків, 1-2 грудня 2005 р.). – Х.: ЦНТ «Гопак», 2006. – С. 13-20.
4. Дворкин Р. О правах всерьез / Р. Дворкин; пер. с английского М. Д. Лахути, Л. Б. Макеевой. – М.: Росспэн, 2004. – 392 с.
5. Дроздов О. Актуальні проблеми реалізації окремих засад кримінального процесу в провадженні за нововиявленими обставинами / О. Дроздов // Вісник Національної академії правових наук України. – 2014. – № 2 (77). – С. 156-167.
6. Коновалова В. Е. Нравственные начала советского судопроизводства / В. Е. Коновалова // Социалистическая законность. – 1985. – № 5. – С. 34-35.
7. Кримінальний процес: підручник / Ю. М. Грошевий, В. Я. Тацій, А. Р. Туманянц [та ін.]; за ред. В. Я. Тація, Ю. М. Грошевого, О. В. Капліної, О. Г. Шило. – Х.: Право, 2013. – 824 с.
8. Строгович М. С. Курс советского уголовного процесса: учебник / М. С. Строгович. – Т. 1. – М.: Наука, 1968. – 470 с.
9. Кучинська О. П. Системність принципів кримінального провадження як визначальний фактор їх ефективного регуляторного впливу на кримінально-процесуальні відносини / О. П. Кучинська // Адвокат. – 2017. – № 1 (36). – С. 7-11.
10. Маркуш М. Конституційні цінності як основоположні засади в кримінальному процесі України / М. Маркуш // Вісник Конституційного Суду України. – 2013. – № 6. – С. 73-85.

11. Погребняк С. Принципи права: доктринальні питання / С. Погребняк // Право України. – 2013. – № 9. – С. 217.

12. Правова доктрина України : [у 5 т.]. – Х. : Право, 2013. – Т. 5. : Кримінально-правові науки в Україні: стан, проблеми та шляхи розвитку / В. Я. Тацій, В. І. Борисов, В. С. Батиргарєєва [та ін.]; за заг. ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова. – 1240 с.

13. Ривлин А. Л. Нравственные начала в уголовном судопроизводстве / А. Л. Ривлин // Советское государство и право. – 1971. – № 7. – С. 110-114.

14. Ривлин А. Л. Понятие и система принципов советского правосудия / А. Л. Ривлин // Вопросы уголовного права, уголовного процесса и криминалистики. Ученые записки Харьковского юрид. ин-та. – Х., 1962. – С. 30-36.

15. Савицкий В. М. Презумпция невиновности : монография / В. М. Савицкий. – М. : Норма, 1997. – 126 с.

16. Савицкий В. М. Язык процессуального закона: вопросы терминологии : монография / В. М. Савицкий. – М. : Наука, 1987. – 288 с.

17. Столітній А. Формування та розвиток засад кримінального процесу в Україні в умовах електронного кримінального провадження / А. Столітній // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2016. – № 3 (45). – С. 95-99.

18. Теорія держави і права : підруч. для студентів юрид. вищ. навч. закл. / О. В. Петришин, С. П. Погребняк, В. С. Смородинський [та ін.]; за ред. О. В. Петришена. – Х. : Право, 2014. – 368 с.

19. Тыричев И. В. Принципы советского уголовного процесса : учеб. пособие / И. В. Тыричев. – М. : Изд-во ВЮЗИ, 1983. – 240 с.

Стаття посвячена определению понятия принципов уголовного процесса Украины. Проанализированы основные признаки принципов уголовного производства, что позволило предложить дефиницию данной правовой категории.

Ключевые слова: принципы уголовного процесса, признаки принципов уголовного процесса, система принципов уголовного процесса, нормативность, мораль.

The article is devoted to the definition of the concept of general principles of criminal proceedings in Ukraine. The analysis of the essential features of the principles of criminal proceedings is carried out, which allowed to propose a definition of this legal category.

Key words: general principles of criminal proceedings, properties of criminal proceedings, criminal prosecution system, normativity, morality.